

Referat

Fagsamling 2017 - Utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Dato: 5. april 2017

Stad: Miljødirektoratet, Trondheim (Clarion Hotel)

Velkommen

Seksjonleder **Finn Katerås**, Naturarvseksjonen ved Miljødirektoratet, var møteleder for samlingen og ønsket velkommen til alle deltakere.

Nytt fra direktoratene

Kort gjennomgang av årsrapporten

Cecilie Askhøven orienterte kort fra årsrapporten og presenterte tall for bruk av midlene i fjoråret. Se egen presentasjon på UKL-nettsida hos Landbruksdirektoratet.

Selve årsrapporten ligger på UKL-nettsida.

Grafisk profil og skilt - status

Lise Hatten orienterte. Direktoratene har dialog med vegmyndighetene, men dette er krevende. Vi får mulig hjelp fra departementene i denne prosessen.

Ragnhild Hoel supplerte med kort opplysning om pågående samarbeid mellom Riksantikvaren og vegmyndighetene om skilting av viktige kulturminner. Pilot her er skilting fra veg ved innkjøring i verdensarvområdet Røros bergstad og Cirkumferensen. Denne prosessen kan kanskje bidra positivt også for skilting i samband med UKL.

Når det gjelder skilt inne i området oppfordres fylkene til å bruke malen. Direktoratene trenger også bilder fra prosessen og fra ulike situasjoner og aktivitet ute i områdene – send derfor inn bilder!

Innspill, diskusjon og spørsmål:

Enkelte fylker har erfaringer med bestilling av skilt etter mal. Det ble blant annet meldt om at selv om malen sier at skilt skal lages i aluminium, er skilt blitt levert i stål fra anbefalt leverandør, med opplysning om at det ville blitt uforholdsmessig dyrt å lage skiltet i aluminium (men prisen angitt for aluminium ble beholdt).

Fylkene ber direktoratene v/Miljødirektoratet om å formidle til sentral leverandør at om stål skal benyttes er det helt nødvendig å sikre overflatebehandling av stålskilt slik at det ikke ruster (særlig viktig i kystområdene).

Flere fylker er i gang med prosjekt for overordna plan for skilting, og man ser at illustrative bilder fra andre områder ville være til hjelp for å få opp lokalt engasjement for dette.

Det kom synspunkter om at siden opplaget bestemmer prisen, er dette et argument for å få samlet bestillinger av skiltene ett sted.

Behovet for samkjøring med andre aktører (UNESCO, Biopark m.m.) ble holdt fram som årsaker til at man i enkelte fylker foreløpig ikke kan bruke UKL-malen. Profilmaler til nasjonalparkene er også såpass lik UKL-mal, og ikke alle ser grunnlaget for å skille slik på disse.

Det ble stilt spørsmål om man i ett eller noen UKL-områder i en næringsutviklingsammenheng kunne se på muligheter for å spesialisere seg på dette med skiltproduksjon.

Svar fra direktoratene angående skiltproduksjon: Vi tar kontakt med firmaet som laget malen, og ser på hva som bør justeres.

Status refotografering og webløsning og annen formidling

Ragnhild Hoel orienterte. Det blir gjenbesøk i 3 fylker i år; Aust-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal.

Det arbeides fortsatt med webløsning for bilder, ferdigstilling er blant annet avhengig av ferdige kartavgrensinger fra Miljødirektoratets Naturbase og oppgradering til Fotoweb 8 hos Riksantikvaren. Webløsning blir tilgjengelig på mobiltelefoner, ikke bare PC.

Direktoratene trenger bistand fra områdene/fylkene til bildetekster og områdebeskrivelser. En foreløpig generell bildetekst blir lagt på sentralt, men vi trenger hjelp til å konkretisere og kvalitetssikre bildetekstene.

Områdebeskrivelser skal hentes fra faktaark i Naturbase. Direktoratene kontakter fylkene etter hvert som vi trenger hjelp til dette.

Direktoratene oppfordrer alle til å bruke *Facebook-sida* til UKL. Bruk og deling av saker som ligger her til eget nettverk er god formidling til flere om alt som foregår i UKL-områdene. Fint også om så mange som mulig kan invitere i sitt nettverk til å like siden.

Nytt *nyhetsbrev* kommer i juni, og som alltid er aktuelle saker til dette velkomne. Nærmere invitasjon kommer.

Innspill, diskusjon og spørsmål:

På spørsmål om det er noen nyheter om løsning i Naturbase, orienterte Lise Hatten om at det jobbes med bedre løsning for modulen Helhetlige kulturlandskap og før påske skal Utvalgte kulturlandskap i jordbruket ligge inne som eget tema. Avgrensingene vil være på plass, men faktaarkene kommer etter hvert.

På spørsmål om det er noe nytt innenfor *resultatmåling*, svarer direktoratene at man har måttet nedprioritere dette i og med nytt oppdrag med nye områder. Man så i år at årsrapporteringen gir noen vage tall, og vil forbedre spørsmålene i kommende årsrapportering.

Ny forskrift – informasjon om regelverk, tolking, erfaringer m.m.

Orientering fra direktoratene

Cecilie Askhøven innledet. Noen hovedpunkter refereres, ellers vises det til egen presentasjon.

Formålet med forskriften er todelt, ett for verdensarvområdene og ett for utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Direktoratene er interessert i å høre med fylkene om dette har fungert.

Virkeområde: Kartløsning i Naturbase har ikke vært på plass så langt, men det kommer, og det skal ikke være begrensende for forvaltningen av ordningen at dette ikke er på plass foreløpig.

Direktoratene er også interessert i om *tildelingskriteriene* for avtalebasert forvaltning (som brukt i UKL) fungerer.

Tiltaksparagrafen skal dekke det meste av tiltak. Direktoratene forventer at denne ivaretar hensikten med UKL, men ønsker tilbakemeldinger fra fylkene på erfaringer her.

Krav til søknad og frist: Direktoratene er interessert i hvordan fylkene har lagt opp dette praktisk. Vet at noen har lagt seg opp til tilsvarende som for SMIL-ordningen, men også andre løsninger.

Skjema og veiledning: Det er krevende å lage noe som passer til alle områdene. Direktoratene har så langt tenkt at det er bedre å lage noe som er tilpasset det enkelte område, i alle fall inntil videre. Direktoratene ønsker innspill fra fylkene på hvordan dette fungerer.

Utbetaling av tilskudd: Et godt vedtaksbrev i bunnen er viktig.

Direktoratene kommer til å legge inn i kommende årsrapporteringskjema spørsmål om hvordan ting fungerer etter ny forskrift.

Innspill, diskusjon og spørsmål:

På spørsmål om hvordan muligheten er for å legge noe av forvaltningen til landbrukskontorene i kommunene, som jo er en viktig aktør, svarte direktoratene at dette ble diskutert i forarbeidet til forskrift, og at enn så lenge er det fylkesmannen som skal ha det formelle forvaltningsansvaret. Dialog med og involvering av kommunen er selvsagt viktig.

Flere fylker har et tett samarbeid med kommunen i oppfølging av saker i UKL. I enkelte fylker gjør fylkesmannen det formelle vedtaket og skriver ut saldokort, som så går til kommunen, og så ordner kommunen det videre løpet.

I enkelte fylker sendes søknaden først til kommunen, mens det i forskrift heter at den skal gå til fylkesmannen. Direktoratene ser ikke på dette som et avvik. Fylkene må tenke på hva som er praktisk, og eventuelle feil/justeringsbehov skal uansett fanges opp av fylkesmannen. Dette er også litt avhengig av kompetanse i kommunen, og det er ikke noe problem å samarbeide tett med kommuneadministrasjonen i kommuner der det finnes slike ressurser.

Enkelte fylker melder om at man tenker at søknaden sendes via kommunen, og behandles endelig hos fylkesmannen, mens andre fylker bruker kommunen til utsjekk før vedtak.

Innspill fra enkelte fylker er at man har sett det viktig å involvere alle fagmiljøene (landbruk, miljø, kulturminne) og at man derfor har valgt å gå gjennom søknadene i samarbeidsgruppa i fylket. Ellers kan ting glippe dersom bare fylkesmannens landbruksavdeling behandler søknaden. Det kan også ligge ei utfordring i om behandlinga blir lagt til kommunen, i og med at kommunen også forvalter

andre tilskuddsordninger og problematikk rundt avveininger kan dukke opp. Innspill fra kommunen bør gå inn til fylkesmannen, og ikke som signal direkte til søker.

Erfaringer med forskriften så langt – v/Arne Farup, Fylkesmannen i Nordland

Noen punkter refereres her, ellers vises det til egen presentasjon.

Et spørsmål er om forskriften kan drive UKL-arbeidet i ei retning der man må behandle søknadene som kommer inn, tilsvarende forvaltning innenfor SMIL-ordninga, i stedet for planmessig prioriterte aktiviteter i UKL. Det kan være viktig å være bevisst på dette videre.

Forskriften omfatter to ulike formål, noe som ikke oppleves problematisk; ordningene går over i hverandre, og tiltaka kan brukes til å oppfylle formålene for både verdensarvområdene (VA) og UKL-områdene begge veier.

Målsettinger i *gjeldende planer for området* er knaggen som gir tilstrekkelig rom for de lokale tilpasningene som trengs i forvaltning av forskriften.

I Nordland er *lokal deltakelse* nå lagt til prosess med revidert budsjett og plan for bruken av tilskuddsmidlene i 2017-2018, og Fylkesmannen legger endelig budsjett basert på de signala vi får.

Plan for bruken av midlene i 2017-2018: Planlegging og oppfølging og avtalebasert skjøtsel prioriteres. Deretter kjøres egen søknadsrunde på større engangstiltak, så langt mulig. Restpott disponeres i samråd med kommunen. Søknad skjer på skjema utarbeida av Fylkesmannen. Fylkesmannen har utarbeidet frister for søknad, tilsagn og rapportering for 2017 og 2018. Med ekstra midler i 2017 blir store prosjekter som har ligget på vent blir bedt om å søke nå (enkelt med formell epost til å legge på saka), dvs inngår i søknadsrunde på større engangstiltak.

Toårige planer håndterer framskynda frist neste år.

Erfaringer med forskriften så langt – v/Kari Engmark, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Noen punkter refereres her, ellers vises det til informasjon og skjema lagt ut på Fylkesmannen i Oslo og Akershus sine sider om områdene Nordmarksplasser og Øya-Nordre Eik; <https://www.fylkesmannen.no/Oslo-og-Akershus/Landbruk-og-mat/Miljotiltak-i-jordbruket/Utvalgte-kulturlandskap/>.

Det foreligger nå utkast til samarbeidsavtale med Nannestad og Oslo kommuner. Til nå er det kommunen som har fått alle detaljer. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har utarbeidet og lagt informasjon om søknadsmuligheter på nettsida til Nordmarksplasser og Øya-Nordre Eik på Fylkesmannens nettsider; retningslinjer, mal for søknadsbrev osv. Med Fylkesmannen mer involvert er det naturlig å legge mer informasjon også på våre sider.

Søknadsskjema er et excel-ark: det samme rapporteringsskjemaet som vi rapporterer inn til direktoratene. Dette ønskes som et levende dokument, ikke som utskrift med signatur osv. Hvordan vi løser dette med formell signatur er undersøkt med jurist. Fylkesmannen ser det som en stor fordel at alle opplysninger samles i samme excelark.

Kommentarer og spørsmål til alle tema i formiddagens økt:

Det ble stilt spørsmål fra fylkesmannen om formålet "å sikre verdier" vil omfatte immateriell kunnskap, et spørsmål som er særlig aktuelt for områder med tilknytning til museum/museal drift. Direktoratene ser dette som absolutt innenfor formålet mer ordninga, der tiltak for å sikre immaterielle verdier (eks knytta til kunnskap om skjøtsel/ivaretaking av verdier) er tilskuddsberettiga på linje med andre typer tiltak i områdene.

Fra fylkesmannen ble det kommentert at stort sett vil ikke forskrifta endre praksis, men forvaltninga av tilskuddene til skjøtsel i henhold til avtaler blir mer komplisert. Eksempelvis i Sør-Trøndelag der man nå istedenfor en søknad gjennom organisert beitebruk, får 50 søknader og tilsvarende antall enkeltvedtak. Det ble videre kommentert at nye Agros, fagsystemet som skal erstatte Saturn i landbruksforvaltninga trolig vil hjelpe til med å forenkle dette. Agros, som i utgangspunktet ikke skal ha med kart, bør for øvrig ha kobling til kart (viser til eStil, som fungerer veldig bra).

Løsning for forenklet søknad ved allerede inngått avtale ble drøfta. I noen fylker løses dette ved å justere rapporteringsskjema til et søknadsskjema, og se søknaden som en bekreftelse på at det som står i avtalen gjøres. Spørsmål om ulike løsninger ble drøfta, bl.a. om man kan se avtalen som et søknadsskjema, og dokumentasjonen på at tiltak er gjort gjennom RMP. Det kom innspill på at årsrapporten som sendes inn til høsten, med avkryssing for at man vil gjennomføre skjøtsel og drift også neste år, bør være godt nok som søknad.

Avtalene er sentrale i videre utvikling og forvaltning av ordningen. Noen fylker har valgt å la avtalene ligge i år, og vil eventuelt se på behovene for å justere avtaler på sikt.

Fra noen av fylkene kom det også synspunkter på at det er viktig at det som skal gjøres må formuleres i søknad, og ikke basere seg kun på avtalene, blant annet fordi ting endrer seg over tid.

Direktoratene understreket at formålet med å få ordningen inn i forskrift var å få tildelingen av midler inn i gjennomsiktlige og dokumenterte former, og at det er viktig å utvikle løsninger som sikrer dette formålet. I år må man være pragmatiske, og det er viktig å gi tilbakemeldinger til direktoratene på hvordan dette løses i fylkene.

Løsninger for flerårige søknader ble drøftet. En mulig løsning er å gi skjøtselstilsagn på f.eks. 3 år, der hele tilsagnet gis på år 1, men med delutbetaling som går over 3 år. Andre løsninger i fylkene er langtidsplaner på 4 år med søknadsfrist, der man må bekrefte i søknad hva man vil gjøre årlig, og at tiltaka man ønsker å gjøre i år er i tråd med planene.

Direktoratene merker seg at man bør ha et mål om å få til noen maler for? varianter for flerårige avtaler som formaliseres.

Nye Utvalgte kulturlandskap i jordbruket – 2017 og fremover

Direktoratene gikk innledningsvis gjennom historikk og prosess med nye UKL med å fortelle *Eventyret om utvalgte kulturlandskap* og bakgrunnen for budsjettøkningen. Videre orienterte direktoratene om arbeidet med de 10 nye områdene i 2017.

Se egen presentasjon lagt på UKL-nettsida.

Spørsmål, innspill og kommentarer:

Det ble stilt spørsmål om hva som kreves av "bekreftelse fra grunneier og kommune".

I enkelte fylker tenker man at man rekker å få gjennomført møte med kommunepolitikere og administrasjon, samt møte i bygda, og satser da på at det gir overveiende positivt resultat, dvs. "dette vil vi være med på ". Fylket vil da foreslå for kommunen at de får opp som ei sak i formannskap/kommunestyre der det informeres om planene om nytt UKL. Formalisering må komme etterhvert.

Fra direktoratene ble det understreket at det er nødvendig å vite grunneierforankringen. Må også akseptere at noen kan trekke seg i denne fasen, noe direktoratene også har kommunisert til departementene. Direktoratene er klar over at tidsløp og behov for prosess er krevende, men ber fylkene prioritere å sikre grunneierforankringa, og få på plass et budsjett. Når det gjelder forvaltningsplaner og skjøtselsplaner er det tilstrekkelig med et *skjelett* (grov oversikt) - ikke mer.

Presentasjon av noen av de nye utvalgte kulturlandskapene i 2017

Forsamlingen fikk korte presentasjoner med bilder, film og fakta fra følgende 5 av de nye områdene som er valgt ut i 2017:

1. **Skallan-Rå** i Kvæfjord, v/Cathrine Amundsen, FMLA Troms
2. **Ormelid** i Luster, v/ Trude Knutzen Knagenhjelm, FMLA Sogn og fjordane
3. **Hjartdal-Svartdal**, v/ Anne Aasmundsen FMLA Telemark
4. **Leveld** i Ål, v/ Per Rønneberg Hauge FMLAMA Buskerud
5. **Værne kloster** i Rygge, v/Kjersti Stenrød FMLA Østfold

Det vises til egne presentasjoner lagt på UKL-nettsida.

Annen informasjon:

Som styremedlem i Nordisk kulturlandskapsforbund orienterte og inviterte Stig Horsberg til å delta på følgende arrangementet i regi av Nordisk kulturlandskapsforbund i samarbeid med SABIMA:

Workshop kulturmark - Planlegging, gjennomføring og evaluering av skjøtsel av verdifull gammel kulturmark 28.-29.09.Oslo. Voksenåsen Hotell. For mer informasjon og påmelding se nettsidene til

Sabima <https://www.sabima.no/arrangement/workshop-om-kulturmark/> og Nordisk kulturlandskapsforbund <http://kulturlandskab.org/kulturlandskapsforbundet-inviterer-til-workshop-om-skjoetsel-av-kulturmark/>

Ellen Synnøve Eskeland, FMLA i Vest-Agder overbrakte hilsen til deltakerne på samlinga fra Ole Steffen Gusdal ved FMLA Vest-Agder. Han går av med pensjon dette året.

I løpet av dagen ble det klart at *Ny proposisjon om overføring av nye oppgaver til kommunene* er var kommet. Denne innebærer blant annet overføring av administrasjon av ordningene med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarv til kommunene innen 1.1.2020.

Veien videre v/direktoratene:

"Bruttolista" – områder aktuelle som kandidater fram til 2020

Direktoratene orienterte om prosess fram til, og presenterte foreløpig liste over områder som, med grunnlag i fylkenes grunnlagsmateriale og prioriteringer, er valgt ut for videre arbeid. Ikke alle disse forventes å bli UKL-områder, en realistisk forventning er trolig +/- halvparten av disse. Direktoratene tillater seg likevel å håpe på framtida, men videre utvidelser står på politisk vilje og tilhørende økonomi.

Fylker som har områder som står på bruttolista bes innen **8.mai** om å:

- avklare om alle disse områdene fremdeles skal stå på bruttolista; avklare motivasjon hos grunneier og kommune
- kvalitetssikre innsendt skjema om nødvendig.

Mål: luke ut de områdene som *ikke* er aktuelle på grunn av ulike årsaker.

Videre bes fylkene om å, innen **15.oktober**: Klargjøre forslag til avgrensning, presentere skisse/punkter til forvaltningsplan og skisse til årlig budsjett.

Det vises til presentasjon lagt på UKL-nettsida for nærmere detaljer, samt e-post sendt alle kontaktpersoner fredag 21. april.

Spørsmål, innspill og kommentarer:

Flere av fylkene uttrykte bekymring over at tiden er altfor kort til å sikre god grunneierforankring og nødvendige avklaringer. Noen av fylkene med flere områder med på bruttolista uttrykte at de ikke vil ha kapasitet hos fylkesmannen til å kjøre grundige nok prosesser, skaffe grunnlagsmateriale og levere til 8.mai.

Det kom spørsmål om hvorvidt det ikke er mulig å avklare om det *er* reelt aktuelt at området blir med videre, før fylkene går så langt som til å lage forslag til forvaltningsplan, holde folkemøter osv. Å sette i gang prosessen i områder som håper på å bli med, dersom de deretter ikke blir med denne gangen heller vil være svært uheldig.

Fylkene som har meldt inn ønske om utvidelse av områder sammen med nye, bad om avklaring på hvordan områdene som ønsker utvidelse blir behandla.

Det ble gitt innspill på at det er positivt og viktig å få inn nye områder i ordningen, kanskje viktigere enn at pengepotten fortsatt skal være like stor som før i eksisterende områder. Man skal ha en holdning om at det er flott at vi får flere og flere områder, og det er også en spennende utvikling mot at ansvaret overføres til kommunene.

Enkelte av fylkene uttrykte usikkerhet om hvorvidt fylkesmannen har ressurser til å stå for administrasjon av eksempelvis 3 områder. Må i tilfelle se på større arbeidsdeling mellom landbruk, miljø og kulturminnesida.

Merarbeidet behøver ikke bli så stort, mye kan forenkles og tid spares ute i fylkene med bl.a. standardisering av maler fra sentralt hold. Etter at det kom i VØI at miljøvernavdelinga skulle bidra aktivt inn i UKL-arbeidet, har det også skjedd en endring i noen fylker. Riksantikvaren sender årlig prioriteringsbrev til fylkeskommunene og Sametinget, som bes om å prioritere det tverrsektorielle arbeidet med de utvalgte områdene.

I noen av fylkene pågår det reguleringsprosesser nå som gjør dette til et veldig "kilent" tidspunkt. Kan hende er status som utvalgt område akkurat den ordningen som skal til for å få ting til å løse seg i et område, men må komme på riktig tidspunkt og det er krevende i slike prosesser.

Direktoratene oppsummerte slik:

Også hos forvaltninga er det lov å si noe om kapasitet. Dersom en har mye fra før, kan man være nødt til å si fra om dette. Hos fylkesmannen er det imidlertid viktig at miljøvernavdelinga bidrar aktivt i arbeidet sammen landbruksavdelinga, dette er det gitt klare føringer om fra Klima- og miljødepartementet. Tilsvarende gjelder regional kulturminneforvaltning.

Fristen 8.mai er et bevisst valg direktoratene har måttet ta. Bakgrunnen er at man ikke ønsker å komme i en situasjon der områder blir utvalgt og så er ikke grunneierforankringen på plass.

Direktoratene tar tilbakemeldinga om at fylkene ikke rekker å få grunneierforankringa slik vi ideelt sett skulle hatt det. Direktoratene er åpne for å diskutere dette og finne løsninger.

Et minimum av avklaringer lokalt må gjøres, slik at man er rimelig sikker på positiv lokal vilje. Man må i det minste avklare om det er greit å være en "kandidat", altså det å stå på lista. Undersøk også om man kan få bistand fra kommunen og f.eks. grunneierlag eller Bondelaget lokalt til å jobbe litt med avklaringer hos grunneiere. Skisse til budsjett er viktig, og et skjelett til forvaltningsplan må foreligge.

Direktoratene vil presisere oppdraget og gi nærmere informasjon om hvilket nivå som kreves opplysninger i snarlig spesifisering av oppdraget. (Dette ble som nevnt sendt ut 21. april)

Annen informasjon som gjelder alle områder: Naturtypekartlegginga er under omlegging for tida, med sterke føringer på NiN-basert kartlegging. Ta kontakt med Miljødirektoratet ved **Lise Hatten** eller **Dordi Kjersti Mogstad** dersom dere planlegger kartlegging i sommer. Miljødirektoratet noterer også at forsinkelser i innlegging av data i Naturbase er et hinder for arbeidet i noen områder, og vil undersøke og jobbe for løsning på dette gjennom styringsdialogen med fylkesmannen.

Oppsummering

Finn Katerås oppsummerte samlingen med å takke for en aktiv forsamling og mange gode innspill under samlingen, samt håp om at det kommer nye kapitler til i eventyret om Utvalgte kulturlandskap i jordbruket.